
Г. В. Анісімова.

ОХОРОНА АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ – система заходів, пов’язаних зі збереженням, поліпшенням і відновленням стану атмосф. повітря, запобіганням і зниженням рівня його забруднення і впливу на нього хім. сполук, фіз.

і біол. чинників. Регулюється ЗУ від 16 жовт. 1992 №2707-ХІІ «Про охорону атмосферного повітря».

О. а. п. здійснюється різноманітними способами: а) біол. – проведенням робіт з відтворення природ. ресурсів та охорони їх від вичерпання; б) технол. – удосконалення технол. процесів, систем очищення, організація безвідходних в-в; в) екон. – планування охорони, матеріально-техн. забезпечення, розвиток матеріального стимулювання за дотримання природоохорон. заходів; г) саніт. – вжиття заходів щодо оздоровлення навколишнього природ. середовища; д) організац. – організація експлуатації й контролю за станом та охороною до-вкілля; е) ідеологічним – проведення екол.-виховної роботи, поліпшення підготовки кадрів; є) прав.

Прав. О. а. п. – встановлена зак-вом система держ. і громад. заходів, спрямованих на збереження й відновлення природ. стану атмосф. повітря, створення сприятливих умов для життєдіяльності, забезпечення екол. безпеки й запобігання шкідливому його впливу на здоров'я людей і на довкілля. Ефективність О. а. п. залежить від взаємодії нац. і міжнар. заходів і засобів щодо його захисту. Україна бере участь у міжнар. співробітництві в галузі О. а. п. відповідно до зак-ва (ст. 35 ЗУ «Про охорону атмосферного повітря»).

Суб'єктами О. а. п. є підприємства, установи, орг-ції, громадяни України, іноземні фіз. і юрид. особи. Підприємства, установи, орг-ції та громадяни як суб'єкти підприємницької діяльності з О. а. п. зобов'язані: здійснювати організац.-госп., техн. та ін. заходи із забезпечення виконання вимог, перед-

бачених стандартами й нормативами екол. безпеки в галузі О. а. п., дозволами на викиди забруднюючих речовин тощо; вживати заходів стосовно зменшення обсягів викидів забруднюючих речовин і зменшення впливу фіз. факторів; своєчасно й у повному обсязі сплачувати екол. податок; забезпечувати безперебійну ефективну роботу й підтримання у справному стані споруд, устаткування й апаратури для очищення викидів і зменшення рівнів впливу фіз. і біол. факторів; контролювати обсяг і склад забруднюючих речовин, що викидаються в атмосф. повітря, й рівень їх фіз. впливу та вести їх постійний облік тощо. Виконання зазначених заходів з О. а. п. не повинно призводити до забруднення ґрунтів, вод та ін. природ. об'єктів.

Прав. регулюванням атмосфероповітряних охорон. заходів є система прав. приписів, що впорядковують відносини, які виникають у досліджуваній сфері, з метою збереження сприятливого стану атмосф. повітря, поліпшення й відтворення його стану, запобігання і зниження рівня його забруднення і впливу на нього хім. сполук, фіз. і біол. чинників. Атмосфероповітряне зак-во України передбачає систему прав. заходів дозвільного, попереджувального (превентивного), контролюючого, стимулюючого характеру (заохочення й відповідальність), а також поновлювального (відтворювального) й заборонного характеру.

До заходів дозвільного характеру належить отримання дозволу на викиди забруднюючих речовин в атмосф. повітря стаціонарними джерелами, що видається спеціально уповноваженими

органами. Крім цього, дозволи на експлуатацію видаються в разі устаткування з визначеними рівнями впливу фіз. і біол. факторів на стан атмосфер. повітря; діяльності, спрямованої на штучні зміни стану атмосфери й атмосфер. явищ у госп. цілях тощо. Кожна юрид. особа, яка здійснює викиди забруднюючих речовин, повинна отримати дозвіл на це.

До заходів попереджувального (превентивного) характеру належать: планування, стандартизація (ст. 4 ЗУ «Про охорону атмосферного повітря»), нормування (ст. 5 ЗУ «Про охорону атмосферного повітря»), проектування, будівництво й реконструкція підприємств та ін. об'єктів, що впливають або можуть впливати на стан атмосфер. повітря (ст. 23), встановлення саніт.-захисних зон (ст. 24), оцінка впливу на довкілля й саніт.-гігієнічна експертиза (ст. 25), держ. облік (ст. 31), моніторинг (ст. 32) та ін.

Для визначення безпеки для здоров'я людини та екол. безпеки під час проектування, розміщення, будівництва нових і реконструкції діючих підприємств та ін. об'єктів проводяться оцінка впливу на довкілля та держ. саніт.-гігієнічна експертиза в порядку, визначеному зак-вом.

Істотну роль у проведенні попереджувальних охорон. заходів відіграє моніторинг, який здійснюється з метою отримання, збирання, оброблення, збереження й аналізу інформації про викиди в атмосфер. повітря забруднюючих речовин, рівень його забруднення, оцінки і прогнозування його змін і ступеня небезпечності, розроблення науково обґрунтованих рекомендацій для прийняття рішень щодо охорони цього

природ. об'єкта. Такі спостереження являють собою складову частину держ. системи моніторингу довкілля. До об'єктів моніторингу атмосфер. повітря належать атмосфер. повітря, у т. ч. атмосфер. опади, й викиди в нього забруднюючих речовин.

Ця група заходів містить найбільшу кількість правил, вимог та ін. дій щодо забезпечення безпеки і сприятливого стану атмосфер. повітря й довкілля в цілому. До неї також входить регулювання викидів, що містять найбільш поширені й небезпечні забруднюючі речовини, перелік яких установлюється КМУ. Це сприяє забезпеченню екол. безпеки, створенню сприятливого середовища життєдіяльності, запобіганню шкідливому впливу атмосфер. повітря на здоров'я людей і довкілля. Перелік забруднюючих речовин переглядається КМУ не менше одного разу на 5 років за пропозицією центр. органу виконавчої влади, що забезпечує формування держ. політики у сфері охорони навколишнього природ. середовища, і центр. органу виконавчої влади, що забезпечує формування держ. політики у сфері охорони здоров'я.

Вжиття контрольних заходів у галузі О. а. п. передбачено у розд. II ЗУ «Про охорону атмосферного повітря» (ст. 27–30). Контроль провадиться з метою забезпечення дотримання вимог зак-ва про охорону цього природ. об'єкта місц. органами виконавчої влади, органами місц. самоврядування, їх посадовими особами, а також підприємствами, установами, орг-ціями та громадянами. У галузі О. а. п. існують такі види контролю: держ., виробничий, громад.

До заходів стимулюючого характеру належать організац.-екон. заходи (ст. 22 ЗУ «Про охорону атмосферного повітря») й відповідальність за порушення законодавства в галузі охорони атмосф. повітря (ст. 33 ЗУ «Про охорону атмосферного повітря»).

Організац.-екон. заходи передбачають: екол. податок; відшкодування збитків, заподіяних внаслідок порушення зак-ва про О. а. п.; надання підприємствам, установам, орг-ціям та громадянам як суб'єктам підприємницької діяльності податкових, кредитних та ін. пільг за умови впровадження ними маловідхідних, енерго- й ресурсозберігаючих технологій, застосування заходів щодо регулювання діяльності, яка впливає на клімат, здійснення ін. природоохорон. заходів з метою скорочення викидів в атмосф. повітря забруднюючих речовин і зменшення рівнів впливу фіз. і біол. факторів; участь держави у фінансуванні екол. заходів і в будівництві об'єктів екол. призначення.

Заходи поновлювального (відтворювального) напряму пов'язані з обов'язками підприємств, установ, орг-цій та громадян – суб'єктів підприємницької діяльності у справі О. а. п. Якщо ними здійснюються викиди забруднюючих речовин або впливи фіз. та біол. факторів, що можуть призвести до виникнення надзв. ситуацій техногенного або природ. характеру чи до надзв. екол. ситуацій, зазначені суб'єкти зобов'язані заздалегідь розробити й погодити з відповідними органами спец. заходи з охорони цього природ. об'єкта відповідно до закону.

До заборонних заходів віднесено обмеження, тимчасову заборону (зупинен-

ня) або припинення викидів в атмосф. повітря забруднюючих речовин і впливу фіз. та біол. факторів на його стан. Госп. чи ін. види діяльності, пов'язаної з порушенням умов і вимог до викидів в атмосф. повітря забруднюючих речовин і до рівнів впливу фіз. та біол. факторів на його стан, передбачених дозволами, може бути обмежена, тимчасово заборонена (зупинена) або припинена відповідно до зак-ва.

Особи, винні у порушенні зак-ва в галузі О. а. п., притягуються до юрид. відповідальності. Відповідальність за порушення зак-ва про О. а. п. передбачена у ст. 33 ЗУ «Про охорону атмосферного повітря» й розглядається як один із засобів його прав. охорони.

Лит.: Малышева Н. Р. Охрана окружающей природной среды от шумового воздействия (правовые и организационные вопросы). К., 1984; Рибачек В. К. Правова охорона атмосферного повітря за законодавством України: дис. ... канд. юрид. н.: 12.00.06. К., 2010; Габитов Р. Х. Теория и практика воздухоохранного права. М., 2016.

Г. В. Анісімова.